

Lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016

Taloudellisesta tilanteesta

Suomen talouskehitys on ollut muuta Eurooppaa heikompaa vuodesta 2012 lähtien. Tämän katsotaan verraten yleisesti heijastavan syviä ongelmia kansantaloudessamme. Niinpä päätellään, että jos mitään oleellista muutosta ei kilpailutekijöissämme tapahdu, tilanne jatkuu yhtä huonona tai jopa heikkenee. Edellä esitetty tilannekuva on se, mihin hallituksen budjettipolitiikka ja sen pyrkimykset niin sanotun yhteiskuntasopimuksen osalta perustuvat.

Keskeisiltä osin talouspolitiikan taustalla oleva analyysi kuitenkin vähättelee Suomen kansantalouden ja sen teollisuuden potentiaalia toipua nykyisistä ongelmista. Sitä paitsi mitään yleistä kustannuskilpailukyvyn heikennystä suhteessa kilpailijoihimme (Ruotsi, Saksa, Ranska, Hollanti, Baltian maat ja Puola) ei ole havaittavissa.

Heikko kehitys selittyy muutamasta eritystekijästä, joita ovat Nokian epäonnistuminen, paperin kysynnän supistuminen, vuosien 2012 – 2014 telakkakriisi ja Venäjän viennin romahdus. On vaikea nähdä, että näiden rinnalla olisi muita tekijöitä tai että kohta ilmaantuisi uusia tekijöitä, jotka taas painaisivat talouskehityksemme muita heikommaksi.

Näihin eritystekijöihin ei juuri kiinnitetä huomiota budjettitekstissä tai sen taustamuistioissa. Niiden osalta olisi kuitenkin pitänyt arvioida, onko niiden vaikutus samantapainen kuin lähimenneisyydessä, tai onko negatiivinen vaikutus heikkenemässä. Käsitykseni mukaan Venäjän vientiä lukuun ottamatta näiden suurten negatiivisten iskujen vaikutus alkaa olla ohi. Sitä mukaan, kun Nokialta ja sen alihankkijoilta irtisanotut synnyttävät uutta aktiviteettia, Turun telakalta tilatut laivat siirtyvät tuotantoon sekä metsäteollisuuteen rakennetaan uutta kapasiteettia, Suomen talouskasvu pääsee muun Euroopan tahtiin. Venäjän epävarma taloustilanne jää yhä uhkaamaan lähivuosien talouskehitystä. Mutta Venäjänkään vaikutus ei jatkossa voi enää olla yhtä negatiivinen kuin, mitä se oli vuosina 2014 ja 2015. Tämä johtuu siitä, että Suomen vienti Venäjälle on supistunut niin jyrkästi. Kun Venäjän osuus viennistämme oli tammi-heinäkuussa 2013 9,5 prosenttia, oli se tänä vuonna vastaavana aikana enää 5,9 prosenttia.

Budjetin lyhyen aikavälin vaikutuksista

Mitoitukseltaan finanssipolitiikka on kireäähköä. Laitoksemme ennustaa, että julkisen kulutuksen määrä pysyy 2015 ja 2016 vuoden 2014 tasolla ja että kokonaisveroaste nousee sekä tänä että ensi vuonna hitusen edellisvuodesta. Tämän vuoden budjetin loppusumma (54 090 miljoonaa euroa) on viime vuoden toteutumaa (TA+LTA) 300 miljoonaa euroa pienempi. Mutta on ilmeistä, että hallitus joutuu varaamaan merkittävästi lisää rahaa – jopa 0,5 miljardia euroa - pakolaistulvan aikaansaamien lisäkustannusten vuoksi. Näyttää siltä, että nimellisesti ensi vuoden budjetin loppusumma tulee kuitenkin kasvamaan 200 sadalla miljoonalla tämänvuotisesta. Tästä huolimatta finanssipolitiikka voidaan pitää kireähkönä, mikä rajoittaa kotimaista kysyntää. Sen työllisyysvaikutus on lyhyellä aikavälillä negatiivinen.

Valtion budjettia (lisämenoarvioineen) voisi kasvattaa esitetystä noin miljardilla eurolla. Tämä sisältäisi pakolaisten vaatimat lisämenot ja antaisi mahdollisuuden peruuttaa koulutus- ja tutkimusmenojen leikkaukset. Kerroinvaikutusten jälkeen tämä saattaisi suurentaa julkisen sektorin alijäämää 0,5 miljardilla eurolla. Sen sijaan että julkisen talouden alijäämä olisi vuonna 2016 2,5 prosenttia bkt:sta (kuten olemme

ennustaneet), se kasvaisi 2,7 prosenttiin bkt:sta. Tässäkin skenaariossa alijäämä pienenisi huomattavasti tästä vuodesta.

Valtio voisi lisäksi sijoittaa miljardi euroa Euroopan investointirahastoon (EIR). Omalla sijoituksellaan ja sen houkuttamalla yksityisellä pääomalla voidaan varmistaa suurin piirtein yhteissijoituksen suuruiset lisäinvestoinnit sijoittajamaahan. Tällaiseksi tämä mekanismi on selvästi muodostumassa. Houkutin käyttää tätä reittiä on siinä, ettei tätä rahaa lasketa EU:n säädösten mukaiseen julkiseen alijäämään tai velkaan. Tätä investointirahaa voisi suunnata esimerkiksi rautatieverkon pullonkaulojen poistamiseen.

Finanssipolitiikka ja talouskasvu

Yleisesti Suomen kaltaisen kehittyneen maan kasvun moottorina pidetään inhimillistä pääomaa. Tämän mukaan valtio voisi tukea kasvua parhaiten vahvistamalla väestön koulutusta ja tukemalla tutkimusta ja tuotekehitystä. Tältä osin hallituksen budjetti, joka leikkaa koulutuksesta 150 miljoonaa euroa ja T&K-rahoituksesta 163 miljoonaa euroa, ei tue kasvua.

Voidaan sanoa, että se laaja tutkimuskirjallisuus, joka on analysoinut julkisen T&K-tuen vaikutuksia eri Euroopan maiden aineistoilla, tukee käsitystä, että tällä tuella on aito aktiviteettia lisäävä vaikutus patenttien määrän, yrityksen työllisyyden tai sen yrityksen oman T&K:n osalta. Vähimmilläänkin tämä tuki piti yllä T&K-toimintaa eri Euroopan maissa finanssikriisin vaikeina vuosina. Suomi ei ole poikkeus tästä.

Aidot, kasvua tukevat rakenneuudistukset pitäisi siis suunnata koulutukseen ja tutkimukseen. Sen sijaan ”rakenneuudistukset”, jotka tähtäävät työvoimakustannusten alentamiseen ja sosiaaliturvan karsimiseen tarkoituksena vahvistaa työvoiman tarjontaan, ovat lyhyenkin aikavälin vaikutuksiltaan suhteellisen tehottomia nykyisissä vajaan kysynnän oloissa. Toisaalta, koska taloudellinen tilanteemme on ainakin vielä toistaiseksi heikompi kuin useimmissa Euroopan maissa, on luontevaa pyrkiä kustannustason muita huomattavasti hitaampaa nousuun. Mutta merkittävä palkkojen nopeassa aikataulussa toteutettava leikkaus aikaansaa tarpeetonta epävarmuutta ja on suuri riski, että se lyhyellä aikavälillä jopa heikentää työllisyyttä.